

Önerilen Atıf: Avcı, Ö. (2022). "Dijitalleşen Dünyada Mahremiyet Algısı ve Örnek Bir Araştırma". A. B. Darı (Ed.), Dijital Çağda İletişim Çalışmaları (s.15-40). Çanakkale: Paradigma Akademi.

DİJİTAL ÇAĞDA İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

EDİTÖR

Dr. Öğr. Üyesi Abdülhakim Bahadır DARI

Ekim 2022
Paradigma Akademi

**DİJİTALLEŞEN DÜNYADA MAHREMİYET ALGISI VE
ÖRNEK BİR ARAŞTIRMA**

Özkan AVCI

Öğr. Gör., Bartın Üniversitesi MYO Halkla İlişkiler ve Tanıtım
ozkanavci@bartin.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1524-1379

Dijital dünyada mahremiyet, yalnızca kendiniz hakkında ifşa ettiğiniz şeylerle ilgili değildir, aynı zamanda başkalarının sizin hakkınızda ifşa ettikleriyle de ilgilidir (Such ve Criado, 2018).

GİRİŞ

Mahremiyetlerin sergilendiği dijital dünyada yer alan yeni medya ortamları geleneksel iletişim araçlarına (radyo, gazete ve televizyon gibi) nazaran kullanıcısının söz sahibi olduğu monolog yerine diyaloga dayalı ortamlardan oluşmaktadır. Mahremiyet kelime anlamı olarak gizliliği, özel alanı ifade eden bir kavram olsa da dijital dünyada dönüşüm geçirmiş ve herkese açık bir konuma gelmeye başlamıştır. Mahremiyetlerin yok olmaya başladığı dijital dünyada kültürel unsurlar iç içe geçmeye başlamış ve bireylerin benlik sunumlarıyla gözetlendiği bir teşhir sahnesine dönüşmüştür.

William Shakespeare'in ünlü kahramanı Hamlet bir keresinde şöyle haykırmıştır: "Olmak ya da olmamak – işte bütün mesele budur". Bu ebedi cümle, dijital dünya içerisindeki yeni medyanın ve en iyi teknolojilerin mevcut dünyasında özellikle geçerli hale gelmektedir. Bazı insanlar, bir kişinin ya yeni medya söylem alanında olduğuna ya da var olmadığına inanmaktadır. Yeni medya dünyası, bireylerin toplumda hayatta kalmasına yardımcı olan bir nevi oksijendir. Yeni medya söylemi bilginin genel kültürel üretimine katkıda bulunmaktadır; ortak bir kültürü organize ettiğimiz ve kendimizi bu kültüre dahil ettiğimiz kaynakları sağlamaktadır. 21. Yüzyılın dijitalleşme kültürü, fiziksel zaman ve

mekân algımız da dahil olmak üzere, insan yaşam tarzını ve farklı sosyal düzeylerde işleyiş tarzını değiştirmiştir (Guslyakova, 2020:467). Bu değişimle birlikte yeni medyanın epistemolojinin etkisi altında radikal bir dönüşüme uğradığını ve hakikat rejiminin daha çok "uygulama, bilgi toplama ve değerlendirme yolları, argümantasyon teknikleri, kanıtlama ve ikna etmeye" bağlı olduğu görülmektedir (Slavomir, 2019).

Teknolojik devrim ve İnternet çağındaki hızlı artışla dijital dünya üzerinden toplumların günlük yaşamında yeni bir gerçeklik oluşturdukları görülmektedir. Bu nedenle bu yeni gerçeklik hiç şüphesiz insanlara empoze edilmektedir. Etkileri olumlu veya olumsuz olan yeni medya ortamlarının fikir alışverişi, yeni arkadaşlıklar, teklifler, bilgi kaynakları, iş ve e-alışveriş için geniş bir alan haline geldiği görülmektedir (Aljuboori vd., 2020).

Sosyal medyanın hızla güncellenebilme özelliği, ucuz maliyeti, geniş kitlelere hitap edebilmesi ve kullanım kolaylığı gibi özellikler yeni medya ortamlarının hemen hemen her düzeyden bireye hitap etmesini sağlamıştır (Karaca vd., 2018:2). Günümüzde bireyler, günlük hayatındaki aktivitelerini sosyal medya üzerinden paylaşmakta, yediklerinin, içtiklerinin, giydiklerinin, sevdiklerinin, gezmelerinin kronolojik takvimini tutmaktadır. Bireyler sosyal medyada gezindiği her yerde aktif olarak iz bırakmakta ve bıraktıkları bu izlerden de farkında olarak veya olmayarak memnuniyet duymaktadır. Ancak İnternet'te paylaşılan hiçbir şey kaybolmamakta ve kayıt altına alınmaktadır. Bireyin sosyal medyada görünme istekleri, kazanç toplumunun hediyesi olan tüketimi de artırmaktadır. Bireyin tüketim odaklı hayatı sosyal medya aracılığıyla kendi bedenini de tüketmesine yol açmakta ve mahremiyetini sergilemektedir. Eski kuşaklardaki mahrem, özel, ayıp, günah sayılan şeyler artık dönüşüme uğramakta, önemini

kaybetmektedir. Artık bireyler sosyal medya vasıtasıyla gönüllü olarak kendilerini her an görünür kılacak bir şeffaflığa büründürmektedir. Sosyal medya bireyin kimliğini, benliğini oluşturma, varlığını kanıtlama, görme ve görünme alanıdır (Güz ve Şahin, 2018:237). Bireyler yaptıkları paylaşımlarla kendilerini sergilemektedir. Bu paylaşımlar kimi zaman iyi niyetli görünse de yeni medya ortamlarında paylaşılan her ileti her zaman sadece muhatabına ilişkin olmamaktadır. İnsanlar gözetim altına alınarak, kişisel verileri ihlal edilebilmektedir. Yeni medya kullanıcılarının mahremiyet sergilemelerinde genel olarak iki farklı yol ortaya çıkmaktadır. İlkinde istemsiz olarak veya farkında olmadan mahrem alanları sergilenirken diğerinde ise bireylerin bizzatı bilerek ve isteyerek sergilediği gönüllü mahremiyet alanları bulunmaktadır. Dolayısıyla mahremiyet kimi zaman gönülsüz bir şekilde; kimi zaman da gönüllü bir şekilde sergilenmektedir (Çağlak, 2020:17). Her iki durumda da paylaşılan veriler günümüzde değerli bir hammadde olarak değerlendirilmekte ve bireyler hakkında ayrıntılı bilgileri ifşa etmektedir (Bardak ve Bardak, 2018). Bu kapsamda yeni medya ve mahremiyet olgusu ele alınacaktır.

1. Yeni Medya ve Mahremiyet

Gelişen iletişim teknolojileri ile birlikte hem özel hem de kamusal yaşamda mahremiyet olgusu önem kazanmaya başlamıştır. Bireylerin günlük yaşamlarında bazen kendileri tarafından paylaşılan olgularla bazen de başkalarının gözetlemeleri ile mahremiyet ihlallerine uğradıkları görülmektedir. Bu durum özellikle yeni medya ortamlarının kendine özgü yapısından dolayı daha çok dikkat çekmektedir.

İnsanların duygu ve içgüdülerine hitap ederek pek çok olumlu gelişmeye öncülük eden sosyal medyanın, aynı özelliğinden ötürü toplum ve bireyler üzerinde olumsuz etkilerinin de olduğunu

unutmamamız gerekmektedir. Paylaşmak, öğrenmek gibi konularda gelişmemize katkıda bulunan sosyal medya, bir yandan bizleri geliştirirken bir yandan da karanlık yönleri ortaya dökmektedir. Bu olumsuz etkilerinden birisi de mahremiyet ihlalleri oluşturduğu röntgencilik/dikizcilik konusudur. Sosyal medya, Foucault ve Lacan gibi isimlerin, psikoloji biliminin derinlemesine incelediği bu davranış biçimini tetikleyen bir yapıya sahiptir. Bireylerin bir kısmı sosyal medyada oluşturdukları sanal, idealize edilmiş profillerle sürekli izlemek, dikizlemek gibi bir eğilim geliştirmişlerdir. Öyle ki bu davranış bozukluğu, bazı bireyler için takıntılı bir hal almış durumdadır (Tanşu, 2017:149). Diğer bireyleri röntgenleme, teşhircilik, siber zorbalık ve kişisel mahremiyete yönelik rahatsız edici girişimler ve tacizler gibi istenmedik olaylar, dijital dünyada görülen en sık mahremiyet ihlalleridir. Bazı durumlarda ise bu tür girişimler tek yönlü olmayıp, diğer bireylerin de kendi mahremiyet duvarlarını gönüllü olarak yıkarak başkaları tarafından izlenme, hatta gözetlenme isteğine kapıldığı görülmektedir. Bu yüzden belirsiz bir paylaşım özgürlüğü sunan dijital dünyanın bireylerin beğenilme tutkusu temelinde gözetleme, gözetlenme ve beğenilme isteklerini yükseltecek bir ortam olduğu görülmektedir. Bu durum sadece sosyal ilişkilerin gerçekleşmesinde sunduğu avantajlardan ötürü değil, aynı zamanda ticarî, ekonomik, eğitsel ve daha birçok nedenden ötürü günden güne biraz daha işlevsel ve çekici hale gelmektedir. Bu sebeplerden dolayı, dijital teknolojinin sunduğu anonim ve özgür iletişim ortamlarında kullanıcıların asla göz ardı etmemesi gereken birçok risk faktörünün mevcut olduğunun ve yapılan paylaşımların silinse bile dijital dünyada saklandığının altını önemle çizmek gerekmektedir (Arat ve Aslan, 2021:388).

Mahremiyet, toplumlara, zamana ve kültürlere göre farklılık göstermektedir. Hatta aynı kültür yapısı içerisinde de mahremiyete ilişkin farklı anlamların yüklendiği görülebilmektedir (Semiz

Türkoğlu, 2018:169). Örneğin tüm toplumlarda bulunmasına rağmen beden mahremiyeti, mekân mahremiyeti ve kişisel alan mahremiyeti gibi konularda sınırlar değişiklik gösterebilmektedir. Dolayısıyla kültürler içerisinde yer alan değerler, normlar ve dini inançlar mahremiyet sınırlarını belirlemektedir. Ancak tüm toplumlarda görülen bu olgu ve değişiklikler, günümüz dijital çağ toplumlarında özellikle modernleşme, kentleşme, kapitalist kültür ve insanların daha aktif bir şekilde katılım gösterdiği iletişim araçları vasıtası ile daha farklı bir zemine oturmaktadır (Çağlak, 2020:17).

Teşhir odaklı ilerleyen teknolojideki gelişmeler insanların birbirleriyle iletişim kurmalarında yeni ortamlar sunmuştur. Bu yeni ortamlar insanlara yeni iletişim teknolojilerini kullanarak düşüncelerini, eserlerini ve fikirlerini paylaşma olanağını sağlamaktadır. Ayrıca bu ortamlarda paylaşım ve tartışma esastır. Bu dijital ortam, kullanıcı tabanlı olmasının yanında toplulukları ve bireyleri ortak noktada buluşturması ve aralarındaki iletişimi artırması nedeniyle önemlidir (Avcı ve Sürücü, 2018:502). Sosyal medyada bilginin viral bir şekilde milyonlarca kişiye yayılabildiği göz önüne alındığında, sosyal medyanın kimi zaman fırsatlar kimi zaman ise tehditler oluşturabileceği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Zira böyle bir ortamda üzerinde fazla düşünmeden yapılan bilgi paylaşımları, mahremiyet konusunda yeni problemleri beraberinde getirmektedir (Zengin vd., 2015:113).

Dijital dünyada mahremiyet ile ilgili yapılan bazı araştırmalar (Beigi ve Liu, 2018), bireyler tarafından oluşturulan verilerin iki genel saldırı tipine (kimlik ve öznitelik ifşası) uğradığını göstermektedir. Bu durum bireylerin bu tip saldırılara karşı savunmasızlığını göstermiştir. Dijital dünyadaki mahremiyet sorunları, bireyler tarafından oluşturulan verilerin yayınlanmadan

önce anonimleştirilmesini ve bireylerin gizliliğinin korunmasını gerektirmektedir. Ancak sosyal medyanın artan popülaritesi, çok sayıda bireyi günlük olarak sayısız aktiviteye katılmaya çekmektedir. Bu durum muazzam miktarda zengin kullanıcı tarafından oluşturulan verilerle sonuçlanmaktadır. Bu veriler, araştırmacılara ve hizmet sağlayıcılara, bireylerin davranışlarını incelemeleri ve kişiselleştirilmiş hizmetlerin kalitesini daha iyi hale getirmeleri için fırsatlar sağlamaktadır. Ancak bireyler tarafından oluşturulan verileri yayınlamak, bireylerin mahremiyetini açığa çıkarma riskini taşımaktadır.

Öz ve Kılıç tarafından (2019) yapılan bir araştırmada ise mahremiyetle ilgili 46 çalışma içerik analizi ile incelenmiş ve kişisel verilerin çevrim içi paylaşımı konusunda mahremiyet endişesi ve kaygısı duymayan bireylerin yoğunluğundan dolayı tüketicilerin bu konuda farkındalıklarının olması gerektiği tespit edilmiştir.

Gönüllü olarak kullanılan İnternet ve yeni medya ortamları ile bireylerin birçok kişisel bilgisine sahip olunmaktadır. Bireylerin paylaşım yapma arzusu ve birçok yeni trendin takibi sonucu mahrem bilgilerin paylaşımı normalleşmiş ve bir yaşam biçimine dönüşmüştür. Evlerin yatak odalarından gidilen kamusal mekânlara kadar bireyler bire bir takip edilebilir duruma gelmiştir. Özellikle yeni bir yaşam tarzı olarak dijital dünyadaki paylaşma kültürünün yerleşmesi, bireylerin içten içe farklı ve özel olduklarını gösterme arzuları ile açıklanabilmektedir. Neden bireylerin en sevdikleri yemekleri ya da hayatlarında iyi giden, olumlu unsurları paylaştıkları sorusunun karşılığında gelen cevapta belki de artık bireylerin hayatlarında tanımadıkları insanlara bunları gösterme arzusunun yattığı görülmektedir (Özkan, 2021:69). Ayrıca özellikle gençlerin yaptıkları paylaşımlarda siber güvenlik farkındalıklarının

da az olması (Aksoğan vd., 2018), mahremiyet konusundaki birçok tehlikeye kapı açmaktadır.

Dijital dünyanın en yoğun kullanıcıları olarak gençler, kendileri hakkında birçok bilgiyi yeni medya ortamlarında paylaşarak, kişisel verilerinin güvenliğini bazen kasıtsız olarak bazen de kendi iradeleri ile ifşa etmektedirler. Aynı zamanda dijital yerliler olan gençler dijital dünyanın en yoğun kullanıcıları olarak dikkat çekmektedir. Bu noktadan hareketle gençlerin dijital dünyadaki mahremiyet algısı örnek bir uygulama ile araştırılmıştır. Yapılan araştırmada bir projektif teknik olan resim çizme yöntemi uygulanmış ve aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Gençler yeni medya ortamlarında mahremiyetle ilgili çizdikleri resimlerde hangi hususlara yer vermiştir?
2. Gençler yeni medyada mahremiyeti hangi kelimelerle ifade etmiştir?

2. Araştırmanın Metodolojisi

Mahremiyet, insanların temel ihtiyaçlarından birisidir. “Kişisel gizlilik” anlamı taşıyan mahremiyet gerek toplumlar gerekse insanlar için oldukça önemli olan sosyokültürel bir olgudur. Telgrafla başlayan, radyo ve televizyonla gelişim gösteren iletişim ise yeni teknolojilerin gelişmesi ile değişime uğramıştır. Hayatımıza girerek sosyal yaşamımızın merkezine yerleşen dijital medya, dönüşen iletişimin en belirgin türlerinden birisidir. Sosyal medya, yeni iletişim teknolojileri ile pek çok şeyi değiştirmiştir. Kültürel anlamda önemli bir işlevi olan mahremiyet de dijital dünyadan etkilenmiştir. Sosyal medya ağlarında kişisel hesabı olan bireyler doğumdan ölüme, yaşadıkları evden iş yerlerine kadar pek çok alanı kişisel hesaplarına taşımaya başlamışlardır. Artık sosyal medya hesabı olan bireylerin ne zaman evlendiği, tatile nereye gittiği, hangi okulu kazandığı, nerede çalıştığı, çocuğuna ne isim koyduğu gibi

pek çok mahrem bilgisi bilinmektedir. Böylesi bir değişime uğrayan mahremiyet ise her geçen gün farklı bir boyuta taşınmaktadır. Bireyler sosyal medya üzerinden mahremiyetlerini teşhir ederek hem kimliklerini ifşa etmekte hem de kendilerine yeni kimlikler oluşturmaktadır (Türten, 2018:143). Yapılan araştırmada toplumumuzdaki mahremiyet algıları, üniversite öğrencilerinin gözünden incelenmiş ve içlerindeki duyguları projektif teknikle dışa yansıtılmaya çalışılmıştır.

Projektif tekniklerle anlatılmak istenen, insanın kendi içinden geçeni, kendinde var olanı, çevresinde bulunan dış dünyaya yansıtarak bu olguları dış evrenin birer ürünü olarak görmesi, onları burada geçiyormuş gibi duymasıdır. Yani birey dış dünyayı algılamakta, bilinç altındaki duyular ve eğilimlerini, kendine özgü çeşitli ruhsal olgularını dış evrene yansıtmaktadır. Bu nedenle bireyin algıladığı aslında kendi dışındaki evrene yansıyan kendi iç dünyası olmaktadır. Projektif yöntemlerde resimlere bakarak öykü anlatımından sıklıkla yararlanılmaktadır. Anlatılan öyküler farklı temalar içermektedir. Öykülerin farklı oluşu, kişilik farklarından da kaynaklanmaktadır. Örneğin resimlere ilişkin bir öykü de biz anlatırsak kendi kişiliğimize ilişkin bazı ipuçları da elde etmiş oluruz. Önemli olan, her öykünün kendi özgün düş gücümüzün ürünü olmasıdır. Bu durum oluşturulurken başka herhangi bir kaynaktan yararlanılmamalıdır. Düşünceler çekinmeksizin ortaya koyulmalı, akla her gelen yazılmalıdır. Resimlerin uyandırdığı çağrışımlarla, düşüncelerin tümünü, resimdeki bireylerin kimler ve nasıl kişiler olduğunu, şu anda neler yaptıkları, gelecekte neler yapacakları düş gücünün tüm verimliliğiyle ortaya koyulmalıdır. Kuşkusuz verilen resim testlerinden yararlanarak; çevremizi, ailemizi veya tanımak istediğimiz dostlarımızı daha yakından anlamaya çaba harcayabiliriz. Ancak burada dikkat edilmesi gereken şey, yalnız resim sahibinden yansıyanların

yorumlanmasıdır. Dolayısıyla kendi görüş ve düşüncelerimizi bu yorumlara katmamaya özen göstermeliyiz. Yorumlarda objektif olmaya çalışmalıyız. Resmi yorumladığımızı sanırken, kendimizden yansıyana bakıp hem kendimizi hem de başkalarını yanıltmamamız gerekmektedir. Yorumladığımız kişileri anlamaya çalışmamız, onları yargılamamız gerekmektedir (Altınköprü, 2017). Dolayısıyla yapılan çalışmada da bu duruma dikkat edilmiş ve sadece gençlerin bakış açısı ile resimler yorumlanmıştır.

Literatürde resim çizme tekniği ile yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak yapılan çalışmaların çoğu çocuklara yöneliktir. Örneğin Asıl (2016) tarafından yapılan bir çalışmada çocukların tüketim algısının resimlere yansması incelenmiş ve çocukların tüketim davranışlarının oluşumunda ana etkenin aile olduğu, kız ve erkek çocuklarının tüketim algılarının farklılık gösterdiği, televizyon, reklamlar ve internetin tüketimdeki etkileri değerlendirilmiştir. Sine Nazlı ve Kalafat Çat (2021) tarafından yapılan bir çalışmada çocukların COVID-19 algılarının resme yansması ele alınmış ve çocuklarının medyadan iletilen mesajlara korkuyla baktığı ve bu durumun çocukları “acımasız dünya sendromuna” sürükleyebileceği değerlendirilmiştir. Üniversite öğrencilerine yönelik ise Günaydın ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan bir çalışmada Gümüşhane Üniversitesi öğrencilerinin afet kavramı konusundaki görüşleri resim çizme yoluyla incelenmiştir.

Çalışma kapsamında yapılan araştırmaya Bartın Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programında öğrenim gören 18-25 yaş grubundan 7 kadın (%70) ve 3 erkek (%30) olmak üzere toplam 10 öğrenci gönüllü olarak katılım sağlamıştır.¹

---

¹ Kitap bölümünün araştırma kısmında ele alınan verilerin özet metni 10-11 Aralık 2021 tarihlerinde Kocaeli ilinde düzenlenen 7. Uluslararası Marmara Sosyal Bilimler Kongresi’nde sözlü olarak sunulmuştur.

Araştırmada bir projektif teknik olarak resim çizme yöntemi kullanılmış ve öğrencilerin yeni medyada mahremiyeti nasıl algıladıklarını ölçmek için bir resim çizmeleri istenmiştir. Çizilen resimler Office 365 programı üzerinden dijital olarak toplanmıştır. Öğrencilere “Yeni medya kapsamında mahremiyet algınızla alakalı bir resim çiziniz. Sonrasında mahremiyet olgusunu maksimum dört kelime ile açıklayınız ve çizdiğiniz resimle ilişkili bir yorumlama yapınız” şeklinde bilgi notu iletilmiştir. Ayrıca öğrencilere çizilen resimlerin ve yapılan yorumlamaların sadece araştırma kapsamında kullanılacağı, kişisel bilgilerin gizleneceği ifade edilmiştir.

3. Verilerin Analizi

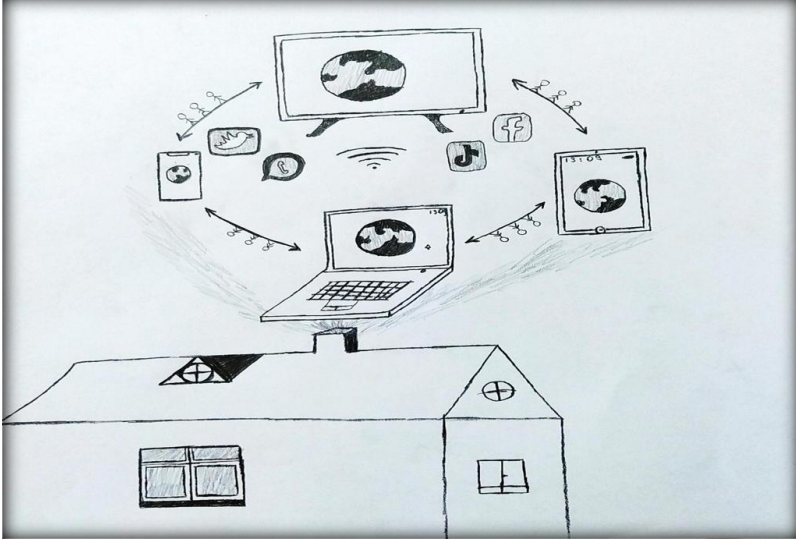
Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin hazırlamış oldukları resimler içerik analizi yöntemi ile anlamsal açıdan incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin resimde anlattıklarını kendi bakış açıları ile doğru değerlendirebilmek için kısa ifadelerle yorumları da alınmıştır. Araştırmada resimlerin sanatsal kısmı irdelenmemiş ve sadece mahremiyete yönelik hangi öğelerin dikkate alındığına odaklanılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin çizmiş oldukları resimler ve yorumları sırayla ifade edilmiştir.

Resim 1’de özel alana müdahale, teknoloji ve toplumsal yaşam, mahrem alana saygısızlığı konu edinmiştir. Resmi çizen öğrenci Y.Ş.; “herkesin özgürce yaşayabildiği, kimsenin özel alanına girmeden, saygı çerçevesinde daha güzel bir yaşam tarzı benimsemiş bireyler yetişmesini umut ettiğini” ifade etmiştir.

Resim 1: Özel Alana Müdahale

Resim 2’de yeni medya kapsamında mahremiyet olgusunun eski düzene göre çok değiştiği, teknolojinin ilerlemesi ile gözetim ve izlemenin de kolaylaştığı ifade edilmiştir. Resmi çizen öğrenci Ö.Ö.; “resimde çizdiği uygulamaların ve teknolojik aletlerin mahremiyeti yok eden araçlar olduğunu, günümüzde yeni medyanın vazgeçilmesi mümkün olmayan bir olgu olarak kapıdan kovsak bacadan girecek kadar bizleri kapsadığını” ifade etmiştir.

Resim 2: Teknolojinin İlerlemesi

Resim 3'te kadınlar üzerindeki mahremiyet ihlallerinin, özel hayata saygısızlığın, kadına şiddetin sosyal medyada da var olduğu ifade edilmiştir. Resmi çizen Y. E.; "kadını temiz bir sayfa olarak, eli ise mahremiyeti ihlal eden ve şiddete başvuran bir karanlık olarak" ifade etmiştir.

Resim 3: Kadına Şiddet

Resim 4’te insanların sosyal medyada paylaşım yapıp, beğeni toplamak adına kimsenin özel hayatına saygı duymadığı, hatta yakaladığı bir fırsat olursa bunu bir meziyet görüp izinsiz olarak insanların mahremiyetlerini izinsiz olarak ifşa ettikleri görülmektedir. Resmi çizen M. Ç.; “sosyal medyaya bir sınırlama getirilmediği için insanların beğeni ve yorum alabilmek adına etik ihlallerde buldukları, hatta yapılan paylaşımlarda mahremiyetler izinsiz olarak ifşa edildiği gibi yalan haberlerle de çokça donatıldığının görüldüğünü” ifade etmiştir.

Resim 4: Mahremiyetin İfşası

Resim 5'te gizlice gazeteci tarafından çekilen bir fotoğraf karesi yer almaktadır. İki kişinin hayatına saygısızca girilmesi söz konusudur. Resmi çizen S. B.; "özel hayatın gizliliğinin ve korunmasının, mahremiyet ve insan haklarının hepimizi ilgilendiren bir konu olduğunu, özellikle toplumda tanınan bireylerin bilinmesini istemediği veya gerektiğinde kendi iradesiyle açıklayacağı gizliliğinin sosyal medya veya gelişen teknoloji ile ifşa edildiğini" ifade etmektedir.

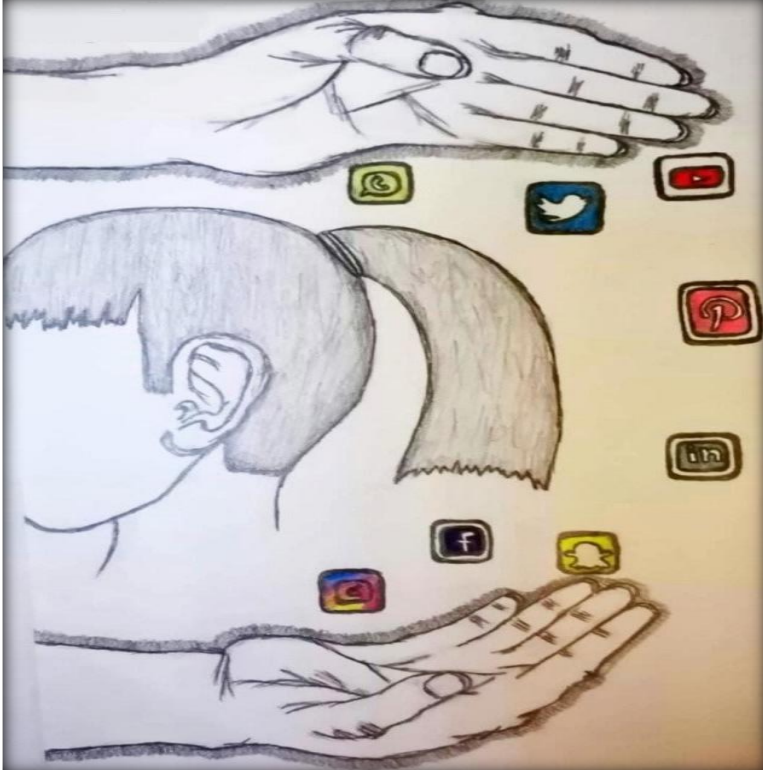
Resim 5. Özel Hayatın Gizliliğini İhlal

Resim 6'da sosyal medyada bireylerin görünen ve görünmeyen yüzleri sergilenmiş olup, kelepçe ise sosyal medya bağımlılığına ve özgür olunmadığına vurgu yapmaktadır. Ayrıca bireylerin kapalı ve açık pencerelerinin (görünen görünmeyen) olduğu ve tek gözle sosyal medyaya baktıkları için kendi yankı odalarını oluşturabildikleri, özgür olunmadığı vurgulanmıştır. Resmi çizen M. K.; "kişisel olarak özgür olunmasını, fikirlerin rahatça ifade edilmesini ve insan hayatına ne olursa olsun saygı duyulması gerektiğini" ifade etmiştir.

Resim 6: Kısıtlı Özgürlük

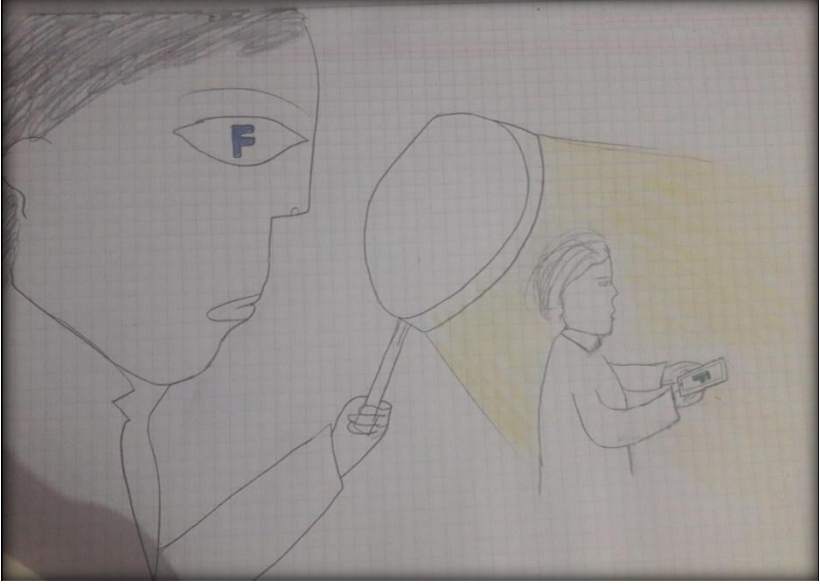
Resim 7’de sosyal ağlarda yapılan paylaşımların sonucunda bireylerin hayatlarındaki mahremiyet çizgisi olarak tanımlanan kırmızı çizginin ortadan kaldırıldığı ve diğer bireylerin sosyal ağ mecraları ile mahrem alanlara dahil oldukları anlatılmıştır. Resmi çizen M. Ç.; “günümüzde yeni medyanın uzantısı olarak sosyal ağ sitelerinin bir iletişim tarzı olarak her yaş grubunda yaygın bir biçimde kullanıldığını, ancak herkesin her şeye rahat bir şekilde ulaşabildiği mecralar olduğu için bireyler arasında mahrem alan ve net sınırların olmadığını” ifade etmiştir.

Resim 7: Hayatı Kuşatan Sosyal Mecralar

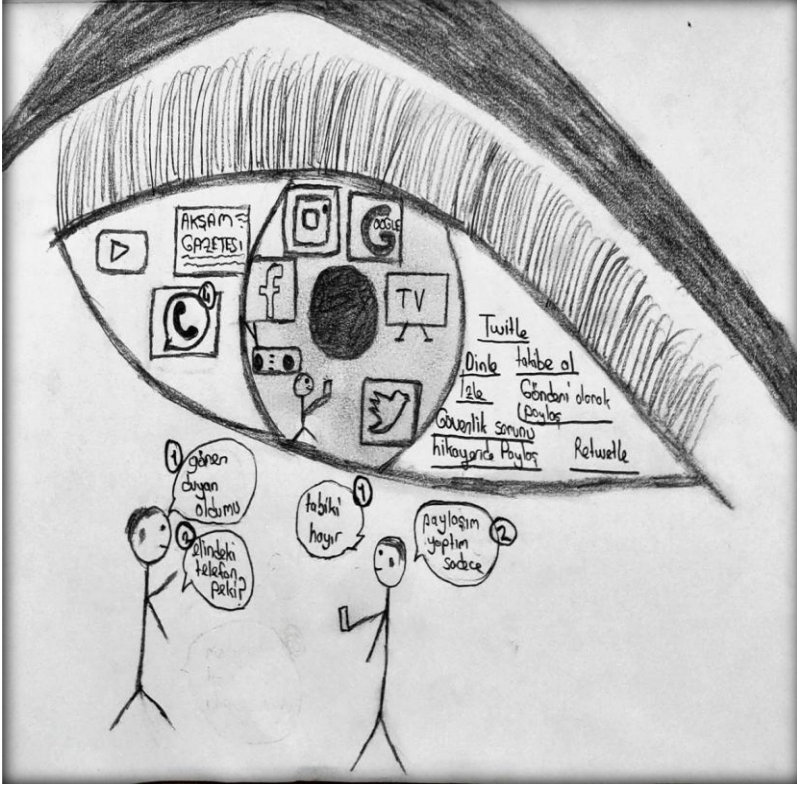
Resim 8’de özel alanın ifşası, gizlilik ve gözetlenme vurgulanmış olup, güvenli zannettiğimiz sosyal mecralarda bireylerin paylaştığı verilerin takip edildiği vurgulanmıştır. Resmi çizen E. D.; “gizli zannettiğimiz bilgilerin ifşa olabildiğini, günümüzde stalk yapmak² diye tabir edilen kavramla bireylerin birbirlerini gözetleyebildiklerini, çoğu kullanıcının profillerine girdikleri bilgilerinin farklı amaçlarla kullanılabileceğini düşünmeden masumane hareket ettiğini, ancak bu durumların suiistimallere uğrayabildiğini” ifade etmiştir.

² Stalk yapmak, stalklamak kavramları sosyal medyaya özgü kavramlar arasında yer almakta ve bireylerin diğer bireyleri gizlice takip etmesi, araştırması ve paylaşımlarını incelemesi şeklinde görülmektedir. Bunu bir davranış haline getiren bireyler ise stalker gibi kavramlarla tanımlanmaktadır.

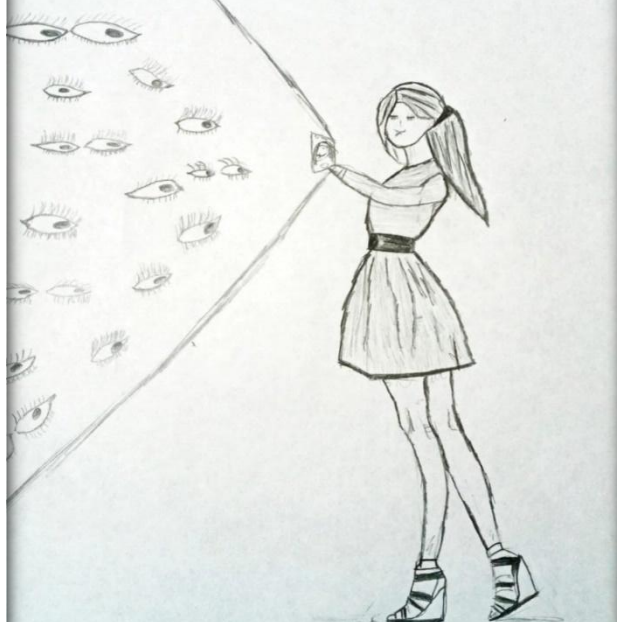
Resim 8: Gözetlenme ve Verilerin Analizi

Resim 9’da bireylerin yaptıkları her şeyin gözetlendiği, bireylerin aslında sınırlı bir özgürlüğe sahip olduğu, otonom hareket eden makineler gibi bireylerin “dinle, izle, twitle, takibe al, retweetle” gibi bazı işlemleri bilinçsizce yapabildikleri ifade edilmiştir. Belli diyaloglarla destekleyerek resmi çizen O.Ö.; “teknolojinin gelişmesiyle kullanılan iletişim araçlarının güvenilirliğinin ters orantılı olarak azaldığını, mahremiyet kavramının anlamını yitirdiğini, ayrıca güvenlik açıklarının da yeni medyada çok olduğunu, bu yüzden birçok kişinin spam, korsan saldırı, virüs gibi sebeplerle de bilgilerinin ifşa olabildiğini” ifade etmiştir.

Resim 9: Otonom Bireyler

Resim 10'da sosyal medyanın artık bireylerin günlük yaşamının bir parçası olduğu, bireylerin sosyal medya ile hayatlarına giren özçekim (selfie) gibi paylaşımlarla benliklerini sosyal medyadan sergiledikleri, mahremiyet konusunda çok dikkat edilmediği vurgulanmıştır. Resmi çizen E. N. T.; "bireylerin yemek yerken, arkadaşlarıyla, ailesiyle vb. akla gelebilecek her yerde farklı şekillerde rahatlıkla paylaşım yaptıklarını, sergilenen benliklerinin ve mahrem alanların iyi niyetle mi kötü niyetle mi izleneceğinin bilinemeyeceğini" ifade etmiştir.

Resim 10: Benlik Sunumu

Üniversite öğrencileri tarafından dijital dünyada öne çıkan mahremiyet algıları olarak “özel alana müdahale (Resim 1), teknolojinin ilerlemesi (Resim 2), kadına şiddet (Resim 3), mahremiyetin ifşası (Resim 4), özel hayatın gizliliğini ihlal (Resim 5), kısıtlı özgürlük (Resim 6), hayatı kuşatan sosyal mecralar (Resim 7), gözetlenme ve verilerin analizi (Resim 8), otonom bireyler (Resim 9) ve benlik sunumu (Resim 10)” unsurlarının öne çıktığı görülmektedir. Bu kapsamda ele alınan 10 resimde de üniversite öğrencileri tarafından yeni medyanın hem vazgeçilmez olduğu hem de güvenilmez bir alan olduğu üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla özgürlük mü sağladığı yoksa bireyleri kısıtladığı mı hususları tartışmalı bir durumdur.

SONUÇ

Baudrillard'la anlam kazanan tüketim toplumu, Debord'la anlam kazanan gösteri toplumu, Byung-Chul Han'la anlam kazanan şeffaflık toplumu, Foucault'la anlam kazanan gözetim toplumu, van Dijk ve Castells'le anlam kazanan ağ toplumu ve Goffman'la anlam kazanan Dramaturji ile bireylerin özellikle sosyal medyada kurgulanmış performanslar sergiledikleri, kendi vitrinlerini oluştururlarken benlik sunumu yaptıkları görülmektedir. Mahremiyet algısı da sosyal medyada farklılaşmış ve bireyler sanal ortamlarda sosyalleşmek adına bilinçli veya bilinçsiz olarak mahremiyetlerini ihlal eder duruma gelmiştir. Sosyal medyada ahlaki normlar yeniden inşa edilir duruma gelmiş ve yeni bir teşhir toplumuna giriş yapılmıştır.

Bu teşhir toplumu içerisindeki gençlerin çizdikleri resimlerinde de genellikle yeni medya ortamlarında mahremiyetle ilgili olumsuz bir algılarının olduğu ve gözetlendiklerini düşündükleri görülmüştür. Bu bulguları sırasıyla “görmek, göstermek, rahatlık” gibi konulardaki mahremiyet olguları izlemiştir. Resimlerde genel olarak kadınlar çizilmiştir. Dolayısıyla kadınlar en fazla mahremiyete maruz kalan kişiler olarak resmedilmiştir. Çizilen resimler öğrencilerin mahremiyet farkındalığına ve belli düzeyde yeni medya okuryazarlığına sahip olduklarını göstermektedir. Ancak bu durum üzerinde örneklem yapılan öğrencilerin yeni medya dersini almalarının da etkisi büyüktür.

Dijital dünyada mahremiyet algısını konu olarak çizilen resimlerde üniversite öğrencilerinin yeni medya ortamları hakkında hayatın artık vazgeçilmez bir unsuru olduğu hususunda hem fikir oldukları, ancak aynı zamanda özgürlükten ziyade sınırlı bir alanda özgür olduklarını düşünen bireylerin yaptıkları paylaşımların gözetim altında olduğu, mahremiyet olgusunun düşünülmediği

veya önemsenmediği, bireylerin bilinçsiz olduğu hususları vurgulanmıştır. Bu doğrultuda dijital dünyada bırakılan ayak izlerinin kalıcılığı göz önüne alınarak kişisel verilerin paylaşımında daha dikkatli olunması ve dijital mahremiyetin korunması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksoğan, M., Bayer, H., Gülada, M. O. ve Çelik, E. (2018). "İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Siber Güvenlik Farkındalığı: İnönü Üniversitesi Örneği". *Kesit Akademi Dergisi*, 13, s. 271-288.
- Aljuboori, A. F., Abdulnaser, M. F. ve Bayat, O. (2020). "The impacts of social media on University students in Iraq". *Egyptian Informatics Journal*, 21, s.139-144.
- Altınköprü, T. (2017). *Psikolojik Testler ile Karakter Analizi*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Arat, T. ve Aslan, M. M. (2021). "Sosyal Medyada Veri Güvenliği ve Kişisel Mahremiyet Sorunu". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 35, s. 387-401, DOI: 10.31123/akil.886402
- Asıl, S. (2016). "Çocukların Tüketim Algısının Resimlere Yansımaları". *Journal of Research in Education and Society*, 3(1), 164-185.
- Avcı, Ö. ve Sürücü, Ç. (2018). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Etkileşimleri: Bartın Üniversitesi Örneği". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 40, s. 500-513.
- Bardak, T. ve Bardak, S. (2018). "Determination of Trends in Wooden Materials by Using Twitter Data in Turkey". *SETSCI Conference Indexing System (ISAS 2018-Winter)*, 3, s. 273-276.
- Beigi, G. ve Liu, H. (2018). "Privacy in social media: Identification, mitigation and applications". *ACM Trans. Web* 9, 4, arXiv preprint arXiv:1808.02191,

- Çağlak, U. (2020). "Teşhir Toplumu ve Yeni Medya: Teşhir Toplumunun Oluşmasında Önemli Bir Araç Olan Yeni Medya Üzerine Bir Değerlendirme", *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 02, s. 12-20.
- Guslyakova, A. V., Guslyakova, N. I., Kirsanov, V. M., Valeeva, N. G., Veretennikova, L. K., Vetkhova, M. Y. (2020). "Attitude as a New Media Discourse Instrument and Its Impact On Young People's Consciousness in The Digital Age". *Revista Inclusiones*. 7, s. 465-476.
- Günaydın, G., Eyüpoğlu Karaoğlu, N. D. ve Günaydın, M. (2019). "Afet Kavramı Konusunda Görüşlerin Resim Çizme Yoluyla İncelenmesi". *Hastane Öncesi Dergisi*, 4(2), 67-77.
- Güz, H. ve Şahin, G. (2018). "Sosyal Medya İletişiminin Yeni Aracı Olarak Bedenler ve Benliklerin Dramaturjik Bir Analizi". *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 1 (2), s. 235-254.
- Karaca, M., Çakı, C. ve Almaz, F. (2018). "Türkiye'deki Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin Büyükelçilikleri'nin Kamuyu Bilgilendirme Modeli Bağlamında Sosyal Medya Kullanımları". *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*. 1(1), s. 1-18.
- Öz, M. ve Kılıç, D. (2019). "Kişisel Verilerin Çevrimiçi Mahremiyet ile İlişkinin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi". *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(39), s. 206-224.
- Özkan, D. K. (2021). "Küreselleşme, Sosyal Ağlar ve Gözetim Toplumu Bağlamında Mahremiyet Sorunları: Instagram İçerik Analizi", *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(22), s. 69-88.
- Semiz Türkoğlu, H. (2018). "Sosyal Medya Üzerinden Mahremiyet Farkındalığı ve Değişimin Ölçümlenmesine Yönelik Bir Araştırma". *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 54, s. 163-189.

- Sine Nazlı, R. ve Kalafat Çat, A. (2021). "Çocukların Covid-19 Algılarının Resme Yansımaları". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 36, s. 221-242.
- Slavomir, G. (2019). "Epistemology of (new) media". *Filozofia*. 74 (10), s. 881-885.
- Such, J. M. ve Criado, N. (2018). "Multiparty privacy in social media". *Communications of the ACM*, 61(8), 74-81.
- Tanşu, O. (2017). *Digicrimination (Dijitalleşmeyle Gelen Yeni Bir Ayrımcılık)*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Türten, E. (2018). "Yüksek Lisans Öğrencilerinin Sosyal Medyada Mahremiyet Algısı: Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Örneği". *Akdeniz İletişim Dergisi (AKİL)*, 30, s. 143-161.
- Zengin, M., Zengin, G. ve Altunbaş, H. (2015). "Sosyal Medya ve Değişen Mahremiyet 'Facebook Mahremiyeti'". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), s. 112-136.